

ВІВІЗ КАПІТАЛУ — переміщення за межі країни капіталу у будь-якій формі з метою одержання прибутку чи отримання соціального ефекту від підприємницької та інших видів діяльності або уникнення втрат капіталу в країні базування. Ін. назва — експорт капіталу. В. к. може здійснюватися у різноманіт. формах: вивезення (переказ за кордон) валюти та валют. цінностей; товарів, які інвестуються у натурал. формі; рухомого майна та пов'язаних з ним майнових прав; цінних паперів; прав, пов'язаних з підприємниц. діяльністю; прав інтелектуал. власності та ін. майнових прав.

Нині осн. різновидом В. к. є прямі інвестиції — вкладення капіталу з метою одержання довгострок. контролю над підприємством, розташ. в ін. країні, що виражається у придбанні 10-ти і більше відсотків капіталу, які дають право голосу. Прямі інвестиції можуть складатися з акціонер. капіталу, реінвестицій доходів, ін. довгострок. та короткострок. капіталу, зазнач. у платіж. балансі. Важливим різновидом В. к. є портфел. інвестиції, які складаються з портфел. акціонер. активів (часток у капіталі, депозитар. розписок, прямих купівель акцій) та портфел. боргових активів (облігацій). В. к. може здійснюватися також через надання комерц. банків. та ін. приват. кредитів. Капітал може вивозитися легально — з відображенням його у відповід. статтях руху капіталу в платіж. балансі, а також нелегально, коли він прикривається ін. операціями і пов'язаний з неповерненням валют. виручки за продані товари, здійсненням авансових платежів, після яких не відбувається поставка товарів та послуг, маніпулюванням цінами комерц. контрактів тощо. Механізми сучас. процесів В. к. описані низкою теор. наук. моделей, напр., відома еклектична парадигма Дж. Даннінга пояснює цей процес мотивами отримання переваг власності, оптимал. локалізації виробництва та інтерналізації витрат і ризиків комерц. діяльності. За умов несприятливого інвестиц. клімату всередині країни, виникнення загрози націоналізації чи експропріації капіталу або зазнання істот. втрат його екон. шляхом, В. к. може набувати характеру втечі, що веде до дестабілізації нац. валюти та всієї економіки.

Як систематичне явище В. к. виник у 19 ст., однак істот. розвитку він набув на поч. 20 ст., що було пов'язане із входженням капіталіст. господарства у монополіст. стадію, для якої характерним є переважання В. к. над вивозом товарів. Після 2-ї світової війни інтенсив. розвиток В. к. призвів до якісно нового явища — появи транснац. корпорацій, швидке розповсюдження яких стало найбільш потужним двигуном процесу

екон. глобалізації. Переважаючий розвиток В. к. призвів до того, що навіть після кризи 2001-03 річний обсяг прямого інвестування за кордон 2004 у світі склав 730,3 млрд дол. США, тоді як 1991-96 у середньому він складав 280,6 млрд, а у 2000 досягнуто макс. річного обсягу прямих інвестицій за кордон — 1186,8 млрд дол. США. Бурхливе зростання В. к. значно підвищило його роль у процесах нац. екон. зростання, зокрема якщо 1991-96 у середньому річний обсяг прямого інвестування за кордон складав 5 % від валового утворення постій. капіталу у світі, то 2000 — 17,1 %, 2004 — 8,7 % (сукуп. обсяг вивезених за всі роки прямих інвестицій у світ. ВВП на 2004 становив 24,0 % проти 5,8 % у 1980). Для сучас. процесу В. к. характер. високий ступінь його концентрації у регіонах розвинених країн світу, які 2004 вивезли 87,3 % сукуп. обсягу прямих інвестицій та володіли 88,5 % сукуп. обсягу накопичених за кордоном прямих інвестицій, зокрема Зх. Європа — відповідно 42,4 та 58,1 % (країни ЄС — 38,3 та 53,3 %), Пн. Америка — 37,9 та 24,5 % (США — 31,4 та 20,7 %), Японія — 4,2 та 3,8 %. Водночас усі країни, що розвиваються, вивезли лише 11,4 % сукуп. обсягу прямих інвестицій та володіли 10,6 % сукуп. обсягу нагромаджених за кордоном прямих інвестицій, зокрема країни Африки — відповідно 0,4 та 0,5 %, Латин. Америки і Кариб. басейну — 1,5 та 2,8 %, Пд.-Сх. Європи й СНД — 1,3 та 0,9 %.

Україна нині практично не здійснює легал. В. к. за кордон: заг. обсяг вивезених укр. прямих інвестицій становив на 2004 лише 175,9 млн дол. США, що складає 0,3 % ВВП країни. У той же час з України нелегал. було вивезено кілька десятків млрд дол. США, що стало одним із важливих чинників поглиблення екон. кризи у 1990-х рр. Відсутність помітного легал. В. к. за кордон не дозволяє розширювати присутність України на найбільш перспектив. зовн. ринках товарів та послуг і погіршує структуру зовн. торгівлі, що є недопустимим і має бути докорінно змінено у процесі подальшого екон. розвитку.

Рекомендована література

1. J. H. Dunning. International production and the multinational enterprise. London, 1981;
2. Гаврилюк О. В. Іноземні інвестиції. К., 1998;
3. Губський Б. В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі. К., 1998;
4. Філіпенко А. С., Будкін В. С. та ін. Україна і світове господарство: Взаємодія на межі тисячоліть. К., 2002.

В. Р. Сіденко

Бібліографічний опис:

Вивіз капіталу / В. Р. Сіденко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-33923>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).